

Редькіна О. М.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КРИМСЬКОГО КРАЙОВОГО УРЯДУ С.СУЛЬКЕВИЧА В ЧЕРВНІ-ЛИСТОПАДІ 1918 Р.: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В червні 1918 р. на уламках Російської імперії на Кримському півострові було створено Крайовий ряд під генерала С. Сулькевича. У своїй програмі уряд проводив курс на вирішення завдань, спрямованих на формування державної інфраструктури на півострові. Проголошувалося збереження законодавства Російської імперії, чинного до 25 жовтня 1917 р. Було створено власне церковне управління.

Основним напрямком діяльності Кримського крайового уряду була економічна сфера. Економіка Криму, незважаючи на складність ситуації, зберігала свою життєздатність. В.Оболенський, який не виявляв особливих симпатій до генерала Сулькевича та його політики, писав: „Згадуючи тепер, як жилося в цей час обивателям у Криму, я повинен визнати, що жилося терпимо, краще ніж у попередні та подальші періоди революції й громадянської війни в Криму” [1, с. 84].

Однак не всі його колеги по партії погоджувалися з таким твердженням. „Якщо рік тому вистачало на життя, заробляючи 100 крб. на місяць, то тепер уже не вистачає й 400 крб.”, - писав Д. Пасманник [2].

Якщо в перші тижні економічна політика Крайового уряду була досить млявою, то надалі він її значно активізував. Централізувавши заготівлю хліба в руках Кримської крайової продовольчої управи, уряд ввів тверді закупівельні ціни. Великі запаси зерна з вакуфних земель зібрала у свої комори Директорія, наполягаючи на виключному праві допомагати нужденним кримським татарам без посередництва влади [3, арк. 16-21]. Усупереч прогнозам непоганим виявився врожай фруктів. Але митні свари, мова про які піде нижче, зробили свою справу – Крим „затоварився”.

У торгівельно-промисловій сфері уряд став активно використовувати податкову політику, мита й акцизи. До 9 серпня був відновлений Севастопольський торговий флот. 14 серпня створюється керченське казенне рибальство як „самостійне казенне комерційне підприємство на раціональних засадах і врегулюванні ринкових цін” [4, с. 86]. Причому в море кораблі підприємства виходили під своїм прапором, яким був оголошений прапор блакитного кольору, так званий „кок-байрак” – стяг Чингізидів, на який був накладений двоголовий орел – герб колишньої Російської імперії, що викликало невдоволення в мусульманській частини населення.

Для того, щоб вирішити паливні проблеми була розпочата інженерна розвідка Бешуйських вугільних копалень в околицях Бахчисараю. 11 жовтня 1918 р. було прийнято постанову про асигнування для цих цілей 10 тис. крб. [5, с. 190].

Кабінет Сулькевича, уникаючи глобальних реформ, у самій широкій мірі став використовувати методи державного регулювання економіки. При цьому методи впливу були досить жорсткими, і в умовах економічної кризи, яка посилювалася, та зростання безробіття вони призводили до невдоволення жителів півострова. Це підтвердилося в Постанові Крайового уряду „Про кримінальну відповідальність за

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КРИМСЬКОГО КРАЙОВОГО УРЯДУ
С.СУЛЬКЕВИЧА В ЧЕРВНІ-ЛИСТОПАДІ 1918 Р.:
ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

порушення граничних цін і спекуляцію” від 5 вересня 1918 р., яка стосувалася продуктів і товарів першої необхідності, і яка погрожувала його порушникам великими грошовими штрафами або навіть ув’язненням [6, с. 123-124].

Проте півзаходи на місцях призводили до того, що найчастіше всі ці постанови залишалися лише добрими намірами й усі ці, і подальші рішення уряду й адміністрації Криму просто зависали в повітрі. Спекуляція була непереможна.

Уряд намагався вводити компенсації для службовців, які „буквально голодували” (причому при всіх режимах), продовольчі пайки й іншу допомогу категоріям населення, що бідували [7, арк. 70-71]. 7 серпня 1918 р. були введені картки на печений хліб із розрахунку 1 фунт на людину в день [8, с. 123].

Спочатку Крайовий уряд провів цілу низку заходів для боротьби з безробіттям. Труднощі полягали в тому, що загальне становище на території колишньої Російської імперії змусило піднятися з насиджених місць величезні маси населення і велика кількість їх поспішила до Криму. Проте в губернії велику частину їх удалося працевлаштувати, в основному – на польові й садові роботи та в торгівлю. Цьому сприяв і той чинник, що з приходом у Крим німців деяка кількість біженців повернулася назад. Свою роль відіграла й діяльність профспілок, якими управляли, як і раніше, меншовики [9, с. 61-63]. Тому, коли 2 серпня в Сімферополі відкрилася біржа праці, великих напливів на неї не було. Але, незважаючи на усі заходи, з листопада 1918 р. безробіття стало зростати.

Активну діяльність розвернуло й Міністерство фінансів Крайового уряду. До приходу до влади кабінету генерала С. Сулькевича в Криму склалася гостра нестача готівки, й щоб згладити можливі наслідки цього, 16 серпня уряд прийняв рішення про випуск зобов’язань на суму до 20 млн. крб. купюрами в 500, 1000 і 5000 крб., якими продовольча управа розраховувалася за зданий хліб. Рада Міністрів обіцяла з 1 січня 1919 р. почати їхнє погашення. В обігу вони знаходилися тільки при Крайовому уряді С. Сулькевича [10, с. 21, 27].

Крім цього, на території півострова в обігу перебували і короткострокові зобов’язання Державного казначейства Росії (1000 і 5000 крб.), а також папери Позики Свободи 1917 р., але тільки ті, що були проштемпельовані Кримським крайовим банком. Підприємства й контори випускали свої грошові знаки – бони. Після невдалої спроби вибити позику в Берліні, Рада Міністрів доручила управляючому Мінфіном Д.Никифорову „у нагальному порядку не пізніше наступного засідання подати проект виготовлення грошових знаків Кримського крайового уряду” [11, арк. 62].

Це була не перша спроба в Криму почати випуск власних грошей. Початок випуску припадає на кінець 1917 р., коли було порушено питання про нестачу розмінних монет і кредитних білетів дрібних номіналів. Місцеві випуски здійснювалися від імені відділення Кримського крайового банку або повітових казначейств владою місцевого самоврядування. Це були, наприклад, тимчасові квитанції Євпаторійської міської управи та грошові знаки Керченського міського самоврядування. За зовнішнім виглядом вони зберігали традиційну для грошових знаків Російської імперії символіку й атрибутику.

На початок 1918 р. Крим став притулком для біженців із північних губерній Росії. Міста та селища півострову буквально наповнюються ділками й комерсантами. З'явилася велика кількість кооперативних товариств, товариств на паях, торгових закладів тощо. І якщо за розмірами капіталу значимість кожного закладу або підприємства була не дуже велика, то кількісний склад приватного підприємництва в Криму в період 1918 р. був разючий. Відомо, що більш, ніж 250 приватних контор і закладів, випускали власні грошові знаки. Крім того, аналогічні папери випускалися в усіх великих населених пунктах півострова, аж до сільських, таких як Базарчик, Тав-Бодрак, Михайлівка [12]. Як правило, вони були досить примітивні, відбиті на випадковому матеріалі – папері або картоні, але траплялися й примірники виконані чудово. В обігу вони перебували в 1918 – 1920 рр.

На добробуті населення сильно позначалася інфляція, внаслідок якої спалахнула хвиля страйків: на Морському заводі Севастополя, серед портових робітників Керчі (травень – червень), працівників тютюнових фабрик Феодосії (липень, серпень), аптечних робітників Ялти й Севастополя (серпень) і низка інших [13, арк. 16, 61, 79, 198]. Це сприятливо позначилося на активізації діяльності більшовиків, хоча недобра пам'ять про їхні криваві державні експерименти не сприяла великим симпатіям до них із боку більшості населення.

У цілому фінансова діяльність Крайового уряду була сумбурною і відрізнялася неорганізованістю, чим підривала довіру до нього з боку населення і це стало в результаті фатальним чинником для уряду С.Сулькевича, бо той клас, на який він найбільше розраховував і в якому шукав свою опору – буржуазія – його не підтримав.

Намагаючись поліпшити стан фінансів Криму, генерал Сулькевич звернувся до німецького командування з проханням посприяти в одержанні позики. З цією метою міністр фінансів Татищев був відряджений до Берліну. Проте Німеччина відмовила, оскільки сама знаходилася у важкому економічному становищі, зазнавши одну воєнну поразку за іншою. Усе це не могло не відбитися на стані справ Кримського півострова.

При прийнятті Декларації міністр фінансів граф Татищев склав особистий лист генералу Кошу, у якому обгрунтовував необхідність одержання урядом позики під заставу винного і тютюнового мита або акцизу, або під заставу вин колишнього питомого відомства на 50 мільйонів марок. У своєму листі до Татищева генерал Кош обіцяв ужити заходів щодо якнайшвидшого одержання цієї позики. В.Налбандов з цього приводу згадував: „Тоді ми ще цим обіцянкам вірили. Треба, проте відразу сказати, що для мене було безсумнівно, що вірив своїм обіцянкам і генерал Кош, тобто вірив у те, що він доб'ється їхнього виконання” [14, с. 134].

Говорячи про фінансову політику Крайового уряду, слід відзначити, що в результаті неї так і не була створена самостійна організована й планомірна фінансово-економічна діяльність. Усі починання не були доведені до кінця, банківська система була слабкою, джерел поповнення скарбниці і фінансових важелів управління економікою не існувало. Німецьке командування не виявляло особливого інтересу до цієї сторони діяльності уряду, а потім, стурбоване власними проблемами взагалі усунулося від надання якоїсь допомоги.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА КРИМСЬКОГО КРАЙОВОГО УРЯДУ
С.СУЛЬКЕВИЧА В ЧЕРВНІ-ЛИСТОПАДІ 1918 Р.:
ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Зміни, які передбачав ввести Кабінет генерала Сулькевича в державному устрої Криму, потребували й змін у нормативних актах цивільного та кримінального законодавства.

Проте саме ця частина програми Крайового уряду виявилася явно недостатньою. Причиною того була низка суб'єктивних і об'єктивних чинників. Серед них, на наш погляд були такі:

Відсутність в керівництві Кримського крайового уряду досвіду дій в умовах нової правової ситуації.

Консервативність лідерів уряду, які прагнули до відродження старого державно-правового устрою, і вважали, як виявилось згодом, тогочасну політичну ситуацію тимчасовою, а тому зберегли чинні Закони Російської імперії, лише частково змінивши їх стосовно Криму.

Відсутність достатнього часу (якщо враховувати досить короткий період перебування уряду при владі), що не дало можливості провести якісь суттєві зміни в цивільному та кримінальному законодавстві.

Таким чином, кабінет генерала Сулькевича уникнув значних реформ, застосувавши в основному методи державного управління політичними і правовими процесами, не виходячи з рамок Зводу Законів Російської імперії. Фатальною ж помилкою Кримського крайового уряду генерала Сулькевича було те, що у своїй діяльності він спирався не на реально діючий Закон, а на його декларування, обіцяючи те, що не могло бути зроблене.

Література:

1. Оболенский В.А. Крым в 1917-1920 гг. // Крымский архив. – 1996. – №1.
2. Пасманник Д. Рабочий вопрос. – Ялтинский голос. – 1918. – 4 августа.
3. ДА АРК. – Ф.Р. 999, оп.2, спр. 403.
4. Собрание узаконений и распоряжений Крымского краевого правительства. – №4.
5. Там само. – № 8.
6. Там само.
7. ДА АРК. – Ф.Р. 999, оп. 2, спр. 402.
8. Зарубин А.Г., Зарубин В.Г. Без победителей. Из истории гражданской войны.– Симферополь, 1997.
9. Краткий обзор деятельности первой демократической Думы. 1917-1918 гг. – Симферополь, 1919.
10. Родионов А.М. От драхмы до рубля. // Краткий очерк денежного обращения в Крыму. – Симферополь, 1999.
11. ДА АРК. – Ф.Р. 1000, оп. 4, спр. 19.
12. Родионов А.М. Собственные деньги. // Таврические ведомости. – 1993. – 20 февраля.
13. ДА АРК. – Ф. Р. 999, оп. 1, спр.195.
14. Налбандов В.С. Записки. Крымское краевое правительство в 1918-1919 гг. – Красный архив. – 1927.

Пост упила в редакцию: 02.11.2006 г.